

EDİTÖRYAL

ABD’li psikolog Abraham Maslow, 1943 yılında yayımladığı bir çalışmasında ihtiyaçlar piramidi olarak adlandırdığı ve daha sonra geliştirdiği bir teoriyi ortaya koymuştur. Piramidin alt basamağında yer alan fizyolojik ihtiyaçların hemen üstünde güvenlik ihtiyacı yer almıştır. Onun üstünde, ait olma ve sevgi ihtiyacı, sonrasında takdir edilme ve saygı ihtiyacı, en tepede ise kendini geliştirme ihtiyacı bulunmaktadır. Maslow, insanın hedefleri olduğu, hedeflere ulaşmak için basamaklar halinde kategorize edilmiş çeşitli beklenti ve isteklerinin ve bazı ihtiyaçlarının bulunduğu, insanın alt basamakta yer alan istek ve ihtiyaçları asgari bir düzeyde karşılandıktan sonra ancak bir üst seviyeye çıkabilmesinin mümkün olabileceği sonucuna ulaşmıştır. Dergimizin konusunu oluşturan ve basamaklarda ikinci sırada yer alan güvenlik ihtiyacı ise, insanın en temel ihtiyaçlarını anlatan yeme, içme, nefes alma ve barınma gibi temel fizyolojik ihtiyaçlardan sonra yer almaktadır. Bu basamakta bireyin kendini ve ailesini kaostan uzak tutma ve güven içinde yaşama ihtiyacı esas alınmıştır. Kısaca güvenli bir yer ve ortam bulma, önemli bir ihtiyaç olarak ortaya koyulmuştur.

İnsanlığın ontolojik endişeleri içinde ilk sıralarda yer alan güvenlik, insanlık tarihiyle birlikte her zaman etkin bir olgu olmuştur. İlk çağlardan itibaren insanlığın mücadele ettiği tehdit ve korkunun boyutu değiştikçe güvenlik kavramının da içeriği değişmiştir. Thomas Hobbes on yedinci yüzyılda güvenliğin devletin varlık nedenlerinden biri olduğu yönünde açıklamalarda bulunmasına rağmen bu konuda akademik çalışmalar oldukça yenidir. Yapılan çalışmalar daha çok İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya koyulmaya başlanmıştır. Güvenliğe dair yapılan ilk çalışmalarda kavramın çerçevesi oldukça dar tutulmuş ve askerî boyut temel alınmak suretiyle realist yaklaşımla değerlendirmeler yapılmıştır.

Günümüzde uluslararası ilişkiler disiplininde temel bir yere sahip olan güvenlik kavramıyla ilgili kesin bir tanım yapılamadığı gibi kavramla ilgili yapılan tanımlar da genel olarak muğlaktır. Bu durum kavrama dair çalışmaların yetersizliğinden değil tam tersi güvenlik kavramının zamanın şartlarına göre değişikliğe uğramasından kaynaklanmıştır. Zira birçok değişken ve değişen şartlar söz konusudur. Bu nedenle her dönem geçerliliğini koruyan bir tanım yapılması imkânsız hale gelmiştir. Tüm bunlara rağmen güvenlik kavramıyla ilgili tehlikelerden uzak durmak ve tehdidin olmaması konusunda ortak paydada buluşulmuştur. Bu durum tehditle güvenlik arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermekte ve güvensizliğin tehdit durumunun varlığını gösterdiğini ortaya koymaktadır. Tehdit unsuru, gerçek olgu ve olayların yanı sıra algı ve tahminlere de dayanmaktadır. Güvenlik kaybedildiğinde elde bulunanlar da kaybedileceğinden güvenliği tehdit edecek her şeyin ortadan kaldırılması gerekli hale gelmiştir. Böylece güvenlik kavramının nüvesi varlığını korumak ve sürdürmek etrafında şekillenmiştir. Korku, tehlike ve tehditten uzak durmanın güvensizlik ortamını ortadan kaldırdığı söylenebilir. Güvenlik ile tehdit arasındaki bağ yalnız bireyler değil devletler için de söz konusudur. Bu nedendir ki Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1987 yılında düzenlenmiş olan Silahsızlanma ve Kalkınma Konferansında “güvenlik, tüm uluslar için başta gelen bir önceliktir...” ifadesi yer almıştır. Uluslararası güvenlik, uluslararası sistemin küresel tehdit, saldırı ve çatışmadan korunma şeklinde tanımlanmaktadır.

Güvenlik kavramından bahsetmek aynı zamanda riskin varlığından da bahsetmeyi gerektirmektedir. Burada kimin, nasıl ve ne şekilde tehdit edilmiş olduğu oldukça önemlidir. Riskler de tıpkı güvenlik gibi zaman, mekân ve olaylara göre farklılıklar göstermektedir. Kimin ve neyin güvenliği gibi soruların cevabı da zamanla değişmektedir. Bu nedenle birey, toplum ve devletler farklı zamanlarda farklı düşmanlar karşısında güvenlik endişesi duymuş ve bunu gidermek için farklı teoriler geliştirmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı’nın sonlarına doğru Amerika’nın Japonya’ya atom bombası atması uluslararası güvenlikte yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı

sonrası oluşan iki kutuplu sistemde uluslararası güvenlik daha çok caydırıcılık esasına dayanmış, güvenlik politikalarında önemli değişiklik olmuş ve güvenlik politikalarının öznesi devlet olurken, özgürlük ve güvenlik arasındaki sıralamada güvenlik ilk sırada yer almıştır. Yine bu dönemde ulusal çıkarların korunmasının temel aktörlerinden olan askerî güvenlik kavramı, uluslararası sorunların çözümü ve küresel güvenlik konularında karşılıklı bağımlılık ve iş birliğini ön plana çıkarmıştır.

Askerî güç odaklı çözümler realist güvenlik yaklaşımıyla açıklanırken bu durum 1970'lerde meydana gelen petrol krizleri, nükleer ve çevre felaketleri gibi devletlerin tek başına üstesinden gelemeyeceği küresel güvenlik tehditleriyle sarsılmıştır. Böylece askerî güç odaklı realist güvenlik yaklaşımı bu tehditler karşısında çözüm bulmayı güçleştirmiştir. Bu nedenle uluslararası teoriler ışığında güvenlik kavramı yeniden ele alınmıştır. Güvenliğin kapsamı genişlemiş, siyasal, sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlar da bu kapsama dâhil olmuştur.

Realizmin askerî güç odaklı politikalarının sorunlar karşısında çözüm üretmemesi ve zamanla sorunların da kaynağı haline gelmesi, tepkilerin artmasına neden olmuştur. Özellikle Neorealistler, güvenlik kavramı içinde devletin askerî çıkarlarının yanı sıra ekonomik faktörlere de yer verilmesi gerektiği üzerinde durmuşlardır. Liberaller kavramın sınırlarını biraz daha genişletmiş ve askerî güç ve çatışma yerine uluslararası sistemde devlet dışı aktörlerin yanı sıra şirketlerin aktif rol oynaması, sert güç yerine yumuşak gücün kullanılması üzerinde durmuşlardır. Kopenhag ekolünde ise risk ve tehdit unsurlarıyla güvenlik kavramları sistematize edilmiş ve bu kavramların askerî, siyasal, ekonomik, sosyal ve çevresel boyut olmak üzere beş boyutta ele alınması gerektiğini savunmuşlardır.

Soğuk Savaş sonrası meydana gelen olaylar bu beş boyutun zamanla daha etkin olduğunu ortaya koymuştur. Zira Soğuk Savaş sonrası askerî güçten kaynaklanan tehditlere paralel olarak askerî olmayan tehditler de hızla artmaya başlamıştır. Devletlerin askerî gücünden çok, politik baskı, ekonomik çöküş, kıtlık, etnik ve dini ayrılıklar, aşırı nüfus artışı, bölgesel ve ulusal anlaşmazlıklar, çevre sorunları, terörizm, salgın hastalıklar, silah ve uyuşturucu ticareti vb. gibi sorunlar güvenliği tehdit eden önemli parametreler olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemde oldukça belirginleşen tehditler hem genişlemiş hem de derinleşmiştir. Böylece yeni bir güvenlik anlayışı ortaya çıkmış ve bu anlayışın itici gücü Soğuk Savaş sonrası dönemde hızla yükselen küreselleşmenin meydana getirdiği yeni savunma ihtiyacı olmuştur.

Güvenliğin derinleşmesi ve genişlemesi, temel olarak güvenlik tehditlerinin artmasıyla doğru orantılı bir süreçtir. Küreselleşme ve teknolojidaki yeniliklerin sınır aşan etkisi tehdidin de etkisini o oranda artırmıştır. Böylece uluslararası güvenlikle ilgili tehditler de çeşitlenmiştir. Özellikle terörizm, yasadışı göç, kimyasal ve biyolojik silahlar, etnik ayrımcılık, organize suçlar bu çeşitliliğin başlıcaları olarak sayılabilir. Ayrıca nükleer enerji, salgın hastalıklar (HIV) ve çevre kirliliği gibi konular da küreselleşen güvenlik kapsamında yer almaya başlamıştır. Tehdit algısının çeşitlenmesi devletlerin de bu tehditleri tek başına karşılamalarını oldukça zor bir hale getirmiştir. Ülkeler çözüm olarak Avrupa Birliği örneğindeki gibi bir araya gelerek uluslararası yapılanmalara ve üst düzey bir güvenlik konsepti belirlemek durumunda kalmışlardır. 11 Eylül saldırısı gerçekleştiğinde ABD'nin bu saldırıyı önlemede yetersiz kalması bunun en önemli örneğidir. 11 Eylül sonrası gerek ulusal gerekse uluslararası aktörlerin güvenlik konusundaki bakış açısında dinsel ve etnik çatışmalar, insan ve silah ticareti, artan kitle imha silahları ve yasa dışı göç gibi unsurların da içinde yer aldığı güvenlik kavramının kapsamı genişlemiştir. Ayrıca güvenlik politikalarındaki anlayış da değişmiş ve kolektif güvenlik anlayışı doğrultusunda hareket edilmeye başlanmıştır. Güvenlik anlayışında ise Soğuk Savaş döneminde etkin olan simetrik tehdit algısının önemi yavaş yavaş ortadan kalkarken devlet dışı yapıların gerçekleştirdiği saldırganın, muhatabı karşısındaki zayıflığına karşılık göreceli biçimde üstünlüklere sahip olması şeklinde tanımlanabilecek asimetric tehdit algısı ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu saldırı sonrası uluslararası terörizm uluslararası güvenliğin öncelikli konusu haline gelmiştir.

Soğuk Savaş öncesi, güvenlik yalnız tek aktörlü ulus devlet düzeyindeyken Soğuk Savaş sonrası küreselleşmeyle beraber çok aktörlü bir sistem hâkim olmaya başlamıştır. Ulusal ve uluslararası ayırım küreselleşmeyle beraber zayıflamaya ve kaybolmaya başlamıştır. Bu nedendir ki günümüz güvenlik stratejileri ulusal olmaktan çok uluslararası bir boyuta dönüşmüştür.

Küreselleşme güvenlik sorunlarının boyutunu sınır aşan bir konuma getirmiştir. Küreselleşmeyle beraber dünya daha güvenli bir hale gelmemiş aksine tehdit ve risk daha çeşitlenmiş ve tehdidin boyutu daha da artmıştır. Soğuk Savaş'tan sonrası teknolojiye meydana gelen gelişmelere paralel olarak iletişim ve ulaşımda yeni imkânlar meydana gelmiş ve küreselleşmedeki ivme daha da artmıştır. Teknolojik gelişmelere paralel olarak risklerin de geliştiği konusunda araştırma yapan Ulrich Beck, Risk Toplumu (1992) adlı eserinde toplumların risklerle dolu olduğunu, her geçen gün risklerin tehdit boyutunun arttığını ifade etmektedir. Paradoksal bir şekilde bilimsel ve teknolojik ilerlemeler riskleri azaltmamış tam tersine artırmıştır. Bilişim suçu gibi yeni sınır aşan suçların ortaya çıkması güvenliğin kapsamını genişlettiği gibi çevre, enerji, eğitim, sağlık ve ekonomi gibi olgular da güvenliğin kavramsal boyutuna dâhil olmuştur. Yeni olgularla birlikte ulusal ve uluslararası güçler ayrışmak yerine bütünleşmiş ve küreselleşme hem uluslararası ilişkilerin gelişmesine hem de devletlerin uluslararası güvenlik stratejileri takip etmesinde itici güç olmuştur.

Yeni Güvenlik Yaklaşımları ve Bölgesel Güvenlik Çalışmaları temasıyla yayına hazırlanmış olan dergimizin bu sayısının alana önemli katkılar sağlaması temennisiyle emeği geçen yazarlar ve hakemlik yapan kıymetli hocalarıma, editör yardımcısı, dil editörü, yazım editörü ve yayın koordinatörü hocalarıma içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Doç. Dr. Hülya TOKER
Yozgat Bozok Üniversitesi